

עומקא דפרשה

המחבר: לחברותא או שיעור
עיתים קובעין

- תפילה על קב"צ בחו"ל
- איסור יציאה לקב"צ
- שער הציון

- ההשתתחות בקב"צ
- מעלת התפילה בקב"צ
- נסיעה לחו"ל לקב"צ

פר' הוקת - בעניני קברי צדיקים

בס"ד ערב ש"ק ט' תמוז תשע"ה

מעלת התפילה בקברי צדיקים

הרב זיו שצילקה

בזמננו התקבל מאוד עניין התפילה בקברי צדיקים וכמדומני שבעיני העולם אין הבדל בין קברי צדיקים השונים כיון שההנחה היא שכל צדיק יש בכוחו לשמש כמליץ יושר ולסייע בקבלת התפילות, אולם כאשר מעיינים במקורות הדברים בגמ' ובפוסקים נראה שעיקר המעלה שיש בתפילה בקברי צדיקים היא דוקא בקבר צדיק שיש למתפלל קשר מיוחד אליו או בקברי אבותיו וכדלהלן:

בגמ' בסוטה (ד:): איתא אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים ע"כ ומנוסח תפילתו של כלב משמע שעיקר כוונתו היתה לעורר רחמי אבות ולא סתם להתפלל במקום שצדיקים קבורים שם.

בגמ' תענית (כג): מסופר שהיו אנשים שזערו את רבי מני והלך רבי מני והשתטח על קבר אביו ואמר אבא אבא האנשים האלו מצערים אותי ותפילתו התקבלה (ע"ש).

בגמ' תענית (טז): מבואר שבזמן תענית ציבור הולכים לבית הקברות כדי שיבקשו עלינו המתים רחמים ובפשטות נראה שזהו דוקא **בבני העיר** ההולכים לקברות אבותם ובזה יש מעלה יתירה כיון שאלו קברי אבות.

בגמ' ב"מ (פה): מסופר על אדם אחד שעלה למתבתא דרקייע והסתכל שם על ר' חייא ויצאו שני נצוצות אש ועיוורו את עיניו והוא הלך להתפלל בקברו של ר' חייא ואמר שם תוספתא של אדוני שסידרה לשה סדרים אני שונה **תמיד** ולאחר שהתפלל התרפא ומבואר שעיקר תפילתו היתה כיון שהוא עוסק ב**תמידות** בתורתו של ר' חייא ולא סתם משום שזהו קברו של צדיק.

אולם נראה שמהגמ' הנ"ל אין ראיה כלל על מעלת תפילה בקברי צדיקים כיון שאותו האיש חטא כנגד ר' חייא ומשום כך הלך לקברו לבקש מחילה ורחמים וזה נכון לגבי כל מי שצריך לבקש מחילה ממת שצריך ללכת לקברו ולא משום מעלת תפילה בקברי צדיקים נגעו בה.

בספר חסידים (סי' ת"ט) כתב וז"ל ברזילי הגלעדי אמר אמות בעירי כי הניה יש למתים **סאהניהם** הולכים על קבריהם ומבקשים על נשמתן טובה ומטיבין להם באותו עולם וגם כשמבקשים מהם הם מתפללים על החיים וכלב בן יפונה נשתטח על קברי אבות עכ"ל ומבואר גם כן שענין התפילה הוא דוקא באוהביהם של המתים ולא בסתם אנשים.

הב"ח (יו"ד סי' ריז) כתב וז"ל מיהו כבר החזיקו במנהג זה (להתפלל בקברים) ואין מוחה ויש לזה סמך בספר הזוהר, ודוקא להשתטח על קברי **אבות** ולהתפלל לפניו יתברך על כל דבר שלא תבא בזכות **אבותיו** הנקברים פה עכ"ל.

העולה מכל הנ"ל הוא שלא מצינו מקור מפורש **בש"ס** שיש מעלה מיוחדת בתפילה בקברי צדיקים אלא אם כן זה בקברי אבותיו או בקברי צדיקים שלומד את תורתם ונראה לבאר הטעם לכך בשני אופנים:

קברי אבותיו - הסיבה שמועילה תפילה בקברי אבות יש לבאר עפ"י דברי המהר"ם שיק (סימן רצג) שכתב שכאשר אדם הולך לקבר להתפלל מודיעים לנשמת המת על צער המתפלל והיא מצטערת יחד איתו וכיון שלא מגיע לנשמת המת צער מרחם הקב"ה על המתפלל ומקבל תפלתו כדי שלא תצטער נשמת המת ולפי טעם זה מובן היטב שבקברי אבות יש מעלה יתירה כיון שהם מצטערים יותר בצער צאצאיהם (ואעפ"י ש"ל שכל צדיק ודאי הוא אוהב ישראל ומצטער בצערם בכל זאת נראה פשוט שאין זה דומה לצער של אבותיו).

קברי צדיקים - הסיבה שמועילה תפילה בקברי צדיקים שעוסק בתורתם יש לבאר על פי דברי המהרש"א ב"מ (פה): שכתב שמי שלומד תורתו של צדיק גורם ששפתיו דובבות בקבר ועל ידי זה עושה לו נחת רוח ומשום כך פועל הצדיק בתפילותיו למענו ולפי זה המעלה היותר גדולה היא בקבר צדיק שעוסק בתורתו באופן קבוע.

המצוה בהשתתחות על קברי צדיקים

הרב פנחס אליהו רוזנפלד

א. המהר"ל הזכיר מנהג לילך אל הקברות בג' מקומות. הראשון בה' תשעה באב, בזה"ל, מנהג יפה הוא לילך על קברי מתים בט' באב, כדאיתא באיכה רבתי הצדיקים גם בקבר מתאבלים על ירושלים, עכ"ל מנהגי מהרא"ק. השני בה' תענית, בזה"ל, אמרה"י סגל מה שרגילין לילך לבית הקברות בתענית, יש כמה טעמים, בגמ' נומר שאם אין אתה מרחם עלינו לראות בעיני תעניתנו הרינו מתים ח"ו. ואמר דנראה לו טעם אחר משום דבבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים, ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפלה נתקבלה ביותר על אדמת קדש. והוסיף שם והמשתטח על קברי הצדיקים ומתפלל אל ישים מגמתו נגד המתים השוכבים שם אך יבקש מאת השם יתברך שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר תנצב"ה, עכ"ל. והשלישי בה"ל, בזה"ל, ודרש שכל אדם ילך לבית הקברות להשתטח על קברי צדיקים בער"ה, עכ"ל.

אמנם דין זה השלישי הועתק בדרכי משה סי' תקפ"א בשנינו לשון, וז"ל, כתב מהר"ל, דנהגים בערב ראש השנה וערב יום כפור לילך על הקברות למען להכניע עצמו ליום הדין. והמנהג בזמן הזה לומר על הקברות תחינות ובקשות כי בעוד לבו נכנע תפלתו רצויה ודעת המתים מהני כמו שמצינו בכלל שנשתטח על קברי אבות, עכ"ל.

ולחנוסח הכתוב בדרכי משה מבואר דהיו ב' מנהגים, דמתחילה המנהג היה סתם לילך על הקברות, והטעם לזה הוא משום הכנעה. אמנם אחר כך נהגו לומר תחינות ובקשות, וע"ז כתב ב' טעמים אמאי נהגו כן, או דבאמת הכל הולך המנהג הראשון, דההשתתחות היא משום הכנעה, אלא דנהגו, דכל שעת הכנעה כהאי גונא מוטב להתפלל בה שהיא עת רצון לקבלת התפילות. וטעם ב', שיש בו ליתן טעם לעצם ההשתתחות, שהתפילה בקברי הצדיקים מסוגלת היא כמו דמצינו בכלל. ועל כן בערב יום הדין ראו לילך למקום קדוש להתפלל להוסיף זכות.

והנה בין כל הטעמים הנזכרים נמצא חילוק, דכל מקום שהוא משום הכנעה, אין צריך שיהיה דוקא קברי צדיקים, אבל במקום שהוא משום תפילה בעיני דוקא קברי צדיקים, ששם השכינה שורה, ומהני זכותם לקבלת התפילות.

והמשנ"ב בסי' תקנ"ט סקמ"א כתב טעם המנהג לילך בת"ב על הקברות, דעיקרו דוקא בקברות של ישראל, כדי שיבקשו רחמים, (ולא הזכיר ענין אבילות המתים וצ"ע), ואם אין של ישראל ילכו אפי' על של עכו"ם לומר שאנו חשובים כמתים. והיינו כנ"ל, דב' טעמים איכא בהליכה לקברות, ולכאן גם של ישראל סתמא לא מהני אלא אם כן יש שם צדיקים. ואפשר דסתמא דמילתא כל בית הקברות של ישראל יש גם צדיקים.

ב. והנה הב"ב בסי' תקס"ח מיייתי תשובת מהר"ל דמבואר דשייך נדר לילך על קברי צדיקים, ועוד מבואר שם שאם נדר להוציא מעות בדרך חייב להוציא מעות, ואם לא נדר להוציא הוצאות על ההליכה, יצא ידי חובתו בהגעותו לשם, אף שבא לצורך אחר ואפי' אם קיבל שכר על ההליכה. ונתבאר מזה דאיכא מצוה בהליכה לבית הקברות, ושייך נדר מצוה אף בהוצאות ההליכה הזו, וזה צריך ביאור, וכי שייך שינדור אחד שיוציא הוצאות על ההליכה למקום שמזכרים בו ארבע מינים, וכל כהאי גונא.

ואפשר לומר ע"פ מש"כ מהר"ל בנתיב העבודה פרק ה', דמצאנו בענין ההליכה לבית הכנסת שיש שכר פסיעות בהליכה לביהכ"נ נמרוחק, וז"ל ויראה כי אין הדין הזה גבי סוכה, שאם יש לו שתי סוכות האחת קרובה והאחת רחוקה שאין לו לילך אל הסוכה הרחוקה בשביל שהוא נוטל שכר פסיעות, כי אם גבי ביהכ"נ אמרו וכו'. וזה כי הש"י מצוי בב"ה כמו שאמרו ז"ל כי ביהכ"נ הוא מקדש מעט ולכן הש"י מצוי בבית הכנסת. ולפיכך כאשר הולך לבית הכנסת הוא נמשך אלה"ש להיות לו דביקות בו ית' וכו', ולכן אמר שהקב"ה מונה פסיעתך כי אף פסיעה אחת יותר רחוק הקב"ה מונה כי הכל לפי התנועה יש לודביקות בו ית' וכו'.

נסיעה לחו"ל לקברי צדיקים

הרב צפניה ערוסי הלוי

לא אחת מפורסם בראש כל חוצות במחוזותינו הצעות נסיעה לחו"ל לקברי צדיקים, והשאלה העולה, האם יש בכך חשש או איסור יציאה מהארץ לחו"ל, או שמא אדרבא יש בזה מצוה? ואם יש איסור האם מדאורייתא או מדרבנן?

ברמב"ם בפ"ה מלכים ה"ט פסק שאסור לצאת מאר"י לחו"ל "לעולם", ורק ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן הגויים או לסחורה וכ' "ויחזור לארץ", ועו"ש בה"ב: ליעולם ידור אדם באר"י אפילו בעיר שרובה נכרים ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחו"ל כאילו עובד ע"ז, שנא: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכו'. וכן בב"ב צא, א: אפי' מי שיש לו זכות אבות, אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ.

אם בריש דברי הרמב"ם "לעולם" ניתן להבין שאיסור יציאה הוא רק ע"מ שלא לחזור, אבל לזמן מותר, אולם משכתב בסיפא "ויחזור לארץ" גילה שה"לעולם" ברישא הוא אף ביוצא לזמן וע"מ לחזור והאיסור ליעולם ולדורות - תמיד, ורק לצרכים מסויימים התירו כאמור. עוד ניתן להבין, אף שעיקר האיסור מדרבנן, עכ"ז החמירו בו כעובד עבו"ז, כעין שמצינו במחלל שבת בפרהסיא ועוד.

ועדין יש להסתפק האם כשהתירו כל שיש בו צורך, או רק אלו שמנאום חז"ל בפירוש ובלא"ה אין היתר. והנפקותא תהא האם יש היתר ליציאה לקברי צדיקים (כי לא יהא גרע מיציאה לטיול לבריאות הנפש).

ובשו"ע אור"ח תקלא, ד בדין גילוח במועד של הבא ממדינת הים, ז"ד שלא יצא מאר"י לחו"ל לטייל. ובמשנ"ב שם ס"ק יד הוסיף ביוצא להרוחה או לראות פני חבירו כי הדבר חשוב כדבר מצוה, ואילו טיול בעלמא עדין באיסור יציאה וקנסתו. עיי"ש. ויסודו ברמ"א לעיל רמח"ד, בענין איסור והיתר הפלגה בער"ש כי זה בכלל דבר מצוה. אולם להעיר כי שם במשנ"ב ס"ק לו נראה שהרגיש שהיתר הרמ"א שם הוא לאו לכ"ע ולכן כתב: אבל במקום שלא נהגו להקל אין כדאי לכתחלה להקל דכמה פוסקים סוברים דבעינן מצוה גמורה. ונראה כי גם השו"ע שדרכ"כ אזיל בשי' הרמב"ם, וכאמור הרמב"ם פשוט בדבריו שכל שהתירו לצאת לחו"ל זה אך ורק לצרכים שנתפרשו, והראיה שפירש אלו ולא כ בקצרה שמותר לצאת לחו"ל כל שיש לו צורך או וכי"ב.

נכון כי יש המתירים יציאה לחו"ל ועליה לק"צ שהיא לא פחות מת"ת וחיוזק ברוחניות, אולם בגמ' ע"ז ג. משמע שרק בת"ת אמרו: "לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל". ובפרט שבאר"י טמונים בה גדולי אבות האומה תנאים ואמוראים רשוא"ח עד לגדולי המקובלים (משפט כהן ס"י קמז). ולת"ח הדבר כרוך בביטול תורה גדול (עיין לשדה הארץ ח"ג אבה"ע ס"י יא לשד"ח ועוד).

ולהעיר כי מהרמב"ן (בהש' לסה"מ שכחת מ"ע ד) מובן שאיסור יציאה הוא ביטול מ"ע מדאורייתא לדורות ואף בגלות עיי"ש בלשונן.

עכ"פ יוצא, כי לא בנקל ניתן להתיר ולומר ככה"ג ככל ספד"ר לקולא. ובכללות יל"ד אם בעליה לק"צ אם יש מצוה, שהרי הרמב"ם עמוד ההוראה פסק בפ"ד אבל ה"ד: ומציינן את כל בית הקברות ובונים נפש על הקבר, והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם (כדברי רשב"ג בירוש' שק'), ולא יפנה אדם לבקר הקברות, ע"כ. כלומר, אין מעלת הצדיקים לא בקברם ולא במצבתם ולא בהשתטחות על קברם אלא ובעיקר העיסוק בתורתם. מעין הושיבו ישיבה על קברו. וא"ת שכבר מצינו בסדר תעניות גשמים שיוצאין לביה"ק (תע' טו, א), אולם בירוש' שם אמרו משום שיתעוררו לתשובה, ובבבלי שם אמרו ב' טעמים, א- שיבקשו המתים רחמים עלינו, ב- שנתעורר לתשובה שסופינו כמתים, ונפק"מ לקברי גויים עיי"ש. וברמב"ם פ"ד תעניות הי"ד ובטור והשו"ע אור"ח תקנט, י פסקו טעם הב' מדרכי התשובה עיי"ש. וחד מן קמאי בעל המאורות בן דורו של הרמב"ן שם עמד לבאר אלי' דהרמב"ם בטו"ט. ורבים הביאו לבעל משפטי צדק ס"י עד למהר"ש גרמייאן. ואני לא ידעתי מה שורש מצוה יש להסתפר על קברי הצדיקים, והלא אפילו הביקור בבית הקברות להשתטח על קברי הצדיקים, אינו יודע מה מצוה יש בדבר, ע"כ. וראה בכי"ו"ב בפת"ש יו"ד שעב, א בשם הבתי כהונה.

אמת כי הב"ח ביו"ד ריז, נא, הביא לתשובת מהר"ח פלטיאל (תל' חבר למהר"ם מרוטנבורג) לפקפק משום דורש אל המתים ומנע מההמון ללכת שאינן יודעין ליהרהר בזה. אך הב"ח כתב שאין לשום מורה למנוע ולבטל מנהג זה. אולם כתבו משם האריז"ל לימנע מלבקר רק לצורך הלווית המת (מג"ח תקנט, טו), וכן הגאון באגרתו הזהיר לבניו ולבנותיו שיתרחקו מלבקר בביה"ק, וכידוע שהחזו"א נמנע מלבקר, וכשביקר רק לזמן מועט ורק בפתח ביה"ח זכ"מ מבלי שאמר כלום, וכפי הנראה ע"ד ההתעוררות לתשובה ותו לא (עיין לתשוה"נ). וכך שמעתי מתלמידי המקובל מהר"ש"ם שרעבי זצ"ל שלא הלך להשתטח על שום ק"צ.

לכן יפה המורים בפני צאן מרעיתם שראוי לישאל לבקש היתר מיוחד ליציאת לחו"ל לק"צ, אולם היוצאים יש להם על מה שיסמוכו, ויש להוכיחם בדרכי נועם.

תפילה על קברי צדיקים בחו"ל

הרב אברהם לוי - ר"ב 'עוד יוסף הי'

שאלה: האם ישנו היתר בהלכה לצאת לחו"ל כדי להתפלל על קברי צדיקים, ומתחלפת לשלוש: א. האם אפשר לצאת מא"י לחו"ל לשם כך. ב. האם מותר לבטל תורה לצורך זה. ג. מקום שמוחזק בסכנה, כגון שדרים בו שונאי ישראל, האם מותר להסתכן עבור זה.

תשובה: לפני כעשרים שנה ניגשתי למרן פאר הדור רבינו הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א ושאלתי אותו את השאלה הנ"ל, וענה לי מרן שליט"א, שאין ליסוע משום ביטול תורה, והוציא מארון הספרים בביתו את הספר החשוב שדי חמד (ח"ו עמ' 437) שהביא שם שאין לסוע לחו"ל להתפלל על קברי צדיקים כשנגרם ביטול תורה מחמת זה, וכ"ש אם יגרם ביטול תורה דברים על ידי כך.

ומחמת שכיום מצוי שנוסעים הרבה לקברי צדיקים, ראיתי לבאר נושא חשוב זה. ויש להקדים שמאוד הקפידו לבקר ולהתפלל על קברי צדיקים בימי אלול ער"ה וערב יו"כ ובפרט לפני שעלו לארץ הקודש היו מתפללים על קברות צדיקים לפני עלייתם לארץ, שיצליחו כאן בארץ הקודש.

וביותר שעצם הענין בביקור ותפילה בקברי צדיקים הוא מנהג קדמון כדמצינו בגמ' תענית (טז). שיוצאין לבית הקברות בתעניות. וכפי שבמבואר גם ברמ"א בס' תקפ"א, שנוהגים בערב ר"ה לילך על הקברות ולהרות שם בתחניות, ובמשנ"ב שם כתב שבית הקברות הוא מנוחת הצדיקים והתפילה מתקבלת שם יותר, אך אל ישים מגמתו נגד המתים אלא יבקש מהש"ת שירחם עליו בזכות הצדיקים שקבורים כאן. ומבואר בזוה"ק (פר' אחרי ע): שע"י שמודיעים לצדיקים הקבורים את צער החיים, מתעוררות נפשות הצדיקים ומבקשים רחמים על החיים. ובס' פסקי תשובות (שם) הביא עוד שבזכות שמתטחים על קבריהם זוכים המבקרים לתשובה שלימה ולהנצל מכל מיני צרות ברוחניות וגשמיות, וזוכה לתיקון פגם הברית.

ובודאי שכל המעלות הללו שייכות בקברי צדיקים בחו"ל, אלא שכאן מתעוררת השאלה האם נסיעה זו נכללת בגדר **דבר מצוה**, או שהיא רק מנהג טוב שאז אין מקום להתירה. וכידוע דברי הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ה ה"ט) שאין לצאת מא"י רק לכמה דברים, והם: א. לישא אשה. ב. ללמוד תורה. ג. להציל מן העכו"ם. ד. לסחורה היינו פרנסה. ולפ"ז י"ל"ע על מה סומכים שנוסעים לקברי צדיקים משלחות גדולות של ת"ח.

ושמעתי מאחד מגדולי מורי ההוראה בארה"ק, שאמר לי יסוד חשוב בכל זה, וכך שמע מגדולי הדור שליט"א שנותנים רשות לסוע לחו"ל להתפלל על קברי צדיקים הנז', והוא משום שהם **שליחי הציבור**, והם מקבלים את כוח הציבור הגדול שנשלחו על ידם שיעתירו בעדם ברוחניות וגשמיות, שישנם הרבה חולים שאינם יכולים ללמוד ואינם יכולים לפרנס את ביתם ועוד הרבה יסורים, וכל זה כלול בהיתר של א. **לימוד תורה** שיוכלו ללמוד תורה בבריאות הנפש והגוף. ב. **לישא אשה**, כיון שישנם הרבה מעוכבי זיווג שמתפללים עליהם וזה בגדר לישא אשה. ג. **פרנסה** - משפחות שלמות שאינם יכולים להתפרנס וחיים חיי דוחק ועניות, ואינם יכולים לפרנס ביתם בכבוד, ונופלים מרוב החובות שיש להם בקרנות הגמחיים ולבנקים (ל"ע) וכ"ז בדורינו שהוא כידוע דור עקבתא דמשליחא יוקר אמיר, ולכן נכנסו לעובי הקורה ונטלו רשות וברכה מכל גדולי הדור שישא היתר, ובראשם מרן הגאון קנייבסקי שליט"א שביקר את המשלחות שנוסעים לראדן לצינון של מרן החפץ חיים זיע"א, ודורינו זה הוא דור של **פיקוח נפש**, וכשיש אפילו ספק פיקוח נפש מבטלים תורה של **יחיד** ושל **רבים**, וגם גדולי התורה שיש להם סדרים כסדרן מדי יום בימום גם הם נוטלים את מקל הנדודים לבקש רחמים על כל כלל ישראל. וכ"ז כמובן בהוראת גדולי הדור שליט"א [עכת"ד של אותו מורה הוראה, ונראה להוסיף ביסוד היתר זה עפ"י מש"כ בשו"ת פרי הארץ (י"ד סי' ז) שהתיר לצאת לתפילה בקב"צ מכיון שהתפילות מתקבלות שם, ולא גרע מיציאה לסחורה].

אך עכ"פ **היחידים** שנוסעים לקברות צדיקים בחו"ל, לכאורה אין להם היתר, ובפרט שישנם קברות צדיקים בארץ ישראל.

וראיתי בשו"ת **נהרות איתן** (ח"א סי' נה) להגר"א רובין שליט"א (ראש בד"צ מחדרין רחובות), שכתב בארוכה ודן בנושא חשוב זה והעלה למסקנה שאדם המשתוקק להתפלל על קברי צדיקים שבחו"ל, כדי שע"ז יגיע להתעלות רוחנית, יש לצדד להתיר לו לצאת מא"י לחו"ל, אם יוצא ע"מ לחזור, ולהשתטח על אותם קברים שמקושר אליהם מאוד, או **דבוק בתורתם וספריהם**, ובפרט אם מקבל ע"י זה התעלות רוחנית לעבודת השי"ת (עכ"ד).

אמנם, כל זה לא הותר במקום סכנה, ולכן אם מבקר במדינות שרבים בהם שונאי ישראל כמרוקו וכדו' יש לקחת שמירה, משום "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם". **ולגבי כהנים**, יש לברר עד היכן יכולים להתקרב ע"פ ההלכה.

לסיכום, אלו שידועים בבירור שכל נסיעתם לשם שמים להתעלות, ולא שלא לשמה, ומקבלים חיזוק גדול מאוד אחר נסיעתם, ולא נכשלים ח"ו במאכלות אסורות או בראיות אסורות, והכל בהסכמת גדולי תורה, ובפרט בהסכמת אשתו אם היא נשוא, אז יכול לזכות לישועות גדולות, ובתנאי שמחוברים לקבוצת חברים טובים, ואם לא יכולים להתחבר לקבוצות לכל הפחות יקח עמו חבר טוב שאחד ישמור על השני ברוחניות וגשמיות. והשליחים של גדולי הדור שליט"א, להם יש היתר לכל הדיעות.

פער הליון

אם צדיקים מטמאין במיתתן

כתב הרמב"ן בר"פ חוקת, וטעם טומאת המת בעטיו של נחש, כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינן מטמאין. וכ"כ החינוך (רסג) דיש רמז לטעם טומאת המת מצד החטא, "שאמרו ז"ל שצדיקים גמורים אינם מטמאין, ולפי הדומה כי הכוונה לפי שגופם טהור ונקי ולא החטיא נפשם אבל סייע לזכותה, ועל כן תעלה נפשם בנשיקה, ועל גיוסם ישכון אור זרוע לעולם".

ובפנים יפות הביא ראייה מהספרי (האזינו שלט) שמשא היה עם אהרן במערה בשעת מיתתו, אף שמשא היה כהן גדול (זבחים קא), וכן אלעזר שלבש בגדי אהרן קודם מותו ונעשה כה"ג בזה, אלא ע"כ כיון שאהרן מת בנשיקה לא היה מטמא.

ולהלכה נקטו התוס' (ב"מ קיד: ויבמות סא) שמתמאין, והביאו מה דא"י (מדרש משלי ט) שכשאלוהו קבר את ר"ע, א"ל רבי יהושע וכי אינך כהן, וא"ל צדיקים אין מטמאין, וכ' התוס' דאין ההלכה כן אלא אמר כן רק משום כבודו דר"ע.

וכן פסק המהרי"ל (שו"ת קנ) **קברי צדיקים מטמאים באוהל** כדא"י בתוס', ומי לנו גדול מיוסף שנושאי ארונו נדחו לפסח שני וכן מישאל ואלצפן.

אך בשי"ר"ח כהן משמע שאין מטמאין, שכ' התוס' בכתובות (קג): שהרב רבי חיים כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו. והבי"י (יו"ד שע"ג), פ"י בדבריו שהוא רק בהלוויית גדול הדור ונשיא. ועי' ב"ח (שם ב) דאין הלכה כר"ח.

אמנם הערו"ל"נ (סוכה כה): הק' עליו דא"כ היאך נטמאו מישאל ואלצפן בנדב ואביהו שהיו צדיקים גמורים. ותי"ר דגם לר"ח כהן, אין הטעם משום דצדיקים אינם מטמאין אלא משום דחכם הכל קרוביו ומטעם טומאת קרובים הותר. וכע"ז כ' החי"א (שע"צ בהק') דהיינו דוקא בשעת מיתה כדן כהן שמתמא לקרוביו עד שעת קבורה ולא אח"כ.

ניסת כהנים לקברי צדיקים

הפ"ש (יו"ד שע"ב), כ' בשם בתי כהונה דמה שנהגו איזה כהנים להשתטח על קברי צדיקים **אין להם על מה שיסמוכו**, שהרי המקור שצדיקים אין מטמאין הוא ממדרש משלי וכבר כתבו התוס' בב"מ שהיה דוחה אותו ועיקר טעמו משום דהוי מת מצוה.

ועי' מ"ש החי"א דם (בהקדמתו לשערי צדק), גם אשר נשמע מאז שהכהנים נכנסים למערות קברי הצדיקים באמרום קברי צדיקים אינם מטמאים. והוא מכשול גדול שהרי אמרינן בסוכה (כה): האנשים הטמאים לנפש אדם מישאל ואלצפן היו שנטמאו בנדב ואביהו או נושאי ארונו של יוסף הצדיק. ומי לנו גדול מהם אפילו הכי מטמאים... ועוד שהרי ר' בנאה מציון מערתא דאבות (ב"ב נח.) ופירש"י בהדיא להפריש כהנים מהטומאה. וסיים דכל ב"ד מחוייבים להפריש הכהנים שלא יזיזין עוד.

וכ"כ בפאת השולחן (פ"ב יח) שיש למנוע מנהג הכהנים שהולכים על קב"צ באמרום שאין מטמאים, **וטעות הוא בידם**, כי מי גדולים מהאבות ויוסף הצדיק שמבואר בגמ' שעצמותיהם מטמאין, ורבנן קשישי וקמאי לא עבדי הכי. ועי' מנחת אלעזר (ח"ג סי' סד) שהאר"י.

תפילה בקברי צדיקים

כ' במהרי"ל (הל' תענית) דמה שרגילין ללכת לבית הקברות בתעניות, מלבד הטעמים שבגמ' (תענית טז), נראה עוד משום שמקום מנוחת הצדיקים הוא **מקום קדוש וטהור**, והתפילה נתקבלה ביותר על אדמת קדש.

וכ' הר"ן בדרשות (דרוש ח') שאנשי המעלה הם מעון לשכינה, וגם אחרי פטירתם, "מקומות קברותיהן ראויין להמצא השפע שם". ועי' בית אלקים (תפילה פ"ה) שכיון שיש הכנה לשפע אלקי במקום זה, התפילה בקב"צ אפי' ביחיד ובלא כוונה שלמה, "קרוב להיות תפלתו נשמעת". ומובא מהגר"א (בתקו"ז כא.) שהשכינה שורה על צדיקים ישני עפר, ועוד כ' שעיקר שרייתו בקבר רחל. (ומקובל בשם בעל ה"לשם' שבקברי צדיקים אמיתיים בחו"ל השכינה שורה והמקום חשוב כא"י, עי' תשו"נ ח"ג סא).

וכ' עוד מהרי"ל שם, שהמשתטח על קברי הצדיקים לא יבקש מהמתים, אלא מאת הש"י שירחמנו בזכות הצדיקים שוכני עפר. וכ"כ החי"א דם (קלח"ה) שהמבקש מהמתים, קרוב הדבר שהוא בכלל דודורש אל המתים. (ועיש"ע שצריכים ליהרר מאוד שלא להכנס בטומאת קרי, כי אז החיצונים מתדבקים בו).

והב"ח (יו"ד סו"ס ריז) הביא תשו' רבי חיים פלטיאל שהולך לביה"ק נראה קצת כדורש אל המתים, ומה שכלב נשתטח על קברי אבות (סוטה לד:) היה שהתפלל שם **במקום קדושה** כדי שתהא תפילתו נשמעת. אכן כ' ע"ז הב"ח שכבר החזיקו במנהג ואין מוחה ויש לזה סמך בזוהר (פר' אחרי ע): אך דוקא להשתטח על קברי אבות ולהתפלל לפניו יתברך, **בזכות** אבותיו הקבורים פה.

ועי' כת"ס (יו"ד סו"ס קעח) דמה שבונים מצבה על קבר צדיק, אע"פ שאין עושים נפשות לצדיקים, המצבה אינה לתועלת הצדיקים, אלא לתועלת החיים שיבקשו ויתפללו על עצמם.

איסור יציאה לקברי צדיקים בחו"ל

הרב נ. דודון

ידוע שלדעת הגר"א ותלמידיו, אסור לצאת לחו"ל לקברי צדיקים. ויש בזה ד' טעמים:

- א. **אסור לצאת לחו"ל אפילו לדבר מצוה**. [חוץ מהמוזכר בע"ז יג. וב"ב צא].
- ב. ועוד, שכתב הרמב"ם **שהליכה לקברי צדיקים אינו "דבר מצוה"**, וז"ל: (אבל ד, ד): **"והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם, ולא יפנה אדם לבקר הקברות"**. וביאר בכס"מ בשם שו"ת הריב"ש (תכ"א) שהכל המשך אחד, **שלא יבקר בקברי הצדיקים**. ויעויין איגרת הגר"א, שאין ללכת לבית הקברות **משום רוח טומאה**, וגם בקברי צדיקים יש רוח טומאה, כמש"כ בקיצע"ע ר"ב יד. ובהקדמת שערי צדק לבעל החיי אדם.
- ג. ועוד, שגם במקרים שמוותר לצאת לחו"ל, כתב הרמב"ם (מלכים ה, ט): **"אינה מדת חסידות"**, ועיין בספרי (ראה, פיסקא פ, ובסהמ"צ לרמב"ן, ד) שחז"ל העדיפו שלא לצאת אפילו לת"ת שהוזכר במפורש בגמ' להיות.

ד. ועוד, **דבארץ ישראל קבורים היותר צדיקים וקדושים**, האבות הקדושים ושבטי י"ה, זקנים ונביאים, תנאים ואמוראים, ראשונים ואחרונים, והרוגי לוד שמסרו נפשם להצלת ישראל, וכל הקדושים שמסרו נפשם על קדושת השם, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו.

יציאה לחו"ל לדבר מצוה

ובס"ד נעייין בטעם א', שאסור לצאת לחו"ל לדבר מצוה. הנה איתא בירושלמי (מו"ק גא.): **"חד כהן אתא לגבי ר' חנינה, א"ל מהו לצאת לצור (בחו"ל) לעשות דבר מצוה לחלוץ או לייבם. א"ל, אחיו של אותו האיש הניח חיק אמו וחייבך חיק נכריה וברוך שנגפו (אח"כ), שאתה מבקש לייבם את אשתו, מת משום שיצא לחו"ל**, ואת מבקש לעשות כיוצא בו?

שמעון בר בא **(שהיה כהן)**. עיין ביאור הגר"א או"ח תקלא, ד) אתא לגביה רבי חנינה, א"ל כתוב לי חדא איגרא דאיקר ניפוק לפרנסתי לארעא ברייתא. אמר לו למחר אני הולך אצל אבותיך, וכל אומרים לי נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו בארץ ישראל, התרתה לה לצאת לחוץ לארץ?" ע"כ.

ומשמע, **שרק לכהן אסור לצאת לחו"ל אפילו לדבר מצוה**, אמנם הגר"א (שם) אומר, שהבבלי חולק על הירושלמי, וס"ל **שגם לישראל אסור לצאת לחו"ל אפילו לדבר מצוה**, דאיתא בכתובות (קיא,א): **"ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חזואה, אתא לקמיה דר' חנינא, א"ל מהו למיחית וליבמה, א"ל אחיו נשא כותית ומת [דכל הדר בחו"ל כאילו עובד עכו"ם, והיינו כותית. מהרש"א], ברוך המקום שהרגו, ויהא ירד אחריו?"** ומזה שהבבלי הביא אותו מעשה בר' חנינא, ושניה ולא כתב **"ההוא כהנא"**, אלא **"ההוא גברא"**, משמע שבא לומר **שגם לישראל אסור לצאת לדבר מצוה**.

ובטעם מחלוקת הבבלי והירושלמי, י"ל שזה טמון בחילוק המשלים שביניהם, שמגדירים את הפגם הרוחני הפנימי של הירידה לחו"ל:

משל א. "נשא כותית". (בבלי).

משל ב. "הניח חיק אמו וחייבך חיק נכריה". (ירושלמי במעשה א)

משל ג. "נטיעה אחת של חמדה שהיתה לנו (לאבות) באר"י (ועקרתו)". (ירושלמי במעשה ב).

ורואים שיש כאן ב' הבחנות איך להסתכל על ארץ ישראל (שהיא הגוף של השכינה):

א) אשה של עם ישראל, וכמש"כ (ישעיהו סבה), **יְבַעְלוּךְ בְּנֵיךְ**. וכנגד בחינה זו, אמרו בבבלי **"נשא כותית"**.

ב) אמה של עם ישראל, וכמש"כ **יְבַעְלוּךְ בְּנֵיךְ**. וכנגד בחינה זו, אמרו בירושלמי **"הניח חיק אמו"**.

ולגבי משל ג) ביאורו הוא, שהנה עם ישראל נקראים **"נטיעות ארץ ישראל"**, וכמש"כ **"תְּבַאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְּהָרַתְּכֶם"** (שמות טו, יז). ובזוה"ק ב-נטב, ולכן ר"ח אמר לשמעון בר בא, שהוא **"נטיעה בארץ ישראל"** - שהוא נטוע בארץ ישראל ובנשמתה השכינה.

ואותה נטיעה בארץ ישראל קשורה לאבות, שהרי הארץ נקראת ארץ אבותינו, וכשאנו נטועים בארץ, אנו מתקשרים לאבות (ובעיקר הכוונה למידות עליונות שהאבות מרכבה להם). וכנגד בחינה זו, אמרו המשל השלישי: **"עקירת הנטיעה של האבות"**.

חומרת היציאה מארץ ישראל

ובזה יש לבאר את מחלוקת הבבלי והירושלמי האם לישראל מותר לצאת לחו"ל לדבר מצוה. דהירושלמי שהביא המשלים של **"חיק אמו"**, ו"נטיעה של האבות" - סובר, שהיציאה לחו"ל **לעזיבת אביו ואמו**, והנה הקשר עם אב ואם נוצר מצד הקירבת דם, וגם אם הולך לחבק חיק נכריה - אמו **ממשיכה להיות אמו**. ולכן להירושלמי יש בזה קצת קולא, שאם זה לדבר מצוה מותר (וכהן יותר חמור מצד קדושתו).

אמנם הבבלי שהביא את המשל **"נשא כותית"** - סובר, שהיציאה לחו"ל **לעזיבת אשה (השכינה וארץ ישראל בבחינה שהיא כלתו)**, והנה באשה אין קירבת דם שיוצרת הקשר, אלא המצב שהוא חי איתה הוא זה שיוצר את הקשר, ואם הוא נושא אחרת במקום אשתו, **נפסק לגמרי הקשר עם אשתו**. וכן כאן הוא מפסיד לגמרי את נישואי השכינה, ולכן זה כ"כ חמור, ואין בזה קולא של "דבר מצוה" אפילו בישראל. ויה"ר שזנכה להיות **בעלה** דמטורניתא, ובחיק אמו, ונטועים באדמת אבותינו.

לע"נ מרת רוחמה טובה בת הר"ר נח ע"ה
נלב"ע י"ב בתמוז
ת.נ.צ.ב.ה.

המשכים

« המשך מעמ' 1:

המצוה בהשתטחות על קברי צדיקים

ונראה ביאור דבריו, דבעצם ההליכה לביהכ"נ איכא מצוה יותר משאר מצוות, משום שבעצם הליכתו הוא מתקרב למקום שיש השראת השכינה. ובכל פסיעה ופסיעה ישכיבכול מעשה התקרבות לשכינה בגופו. ומחדש בזה, שמלבד המטרה להיות בבית הכנסת, יש ענין בעצם פעולת ההתקרבות, וזה דבר חשוב לעצמו. ואף במקום שבעצם פסיעותיו כעת מיותרות, שהרי יכול היה להיכנס לביה"כ הקרוב, מ"מ עדיין יש בפסיעותיו פעולה של התקרבות.

ואם כן יש ללמוד הוא הדין לענייננו, בענין ההשתטחות על קברי צדיקים, דהענין בזה הוא לבוא למקום שיש בו השראת השכינה, וממילא ההליכה עצמה היא חלק מן המצוה. וזהו מה שחידש המהר"ל בתשובה, שלענין קבלת הדבר בנדר, יש לחלק בין מקום שקיבל על עצמו את ההשתטחות בפני עצמה, למקום שקיבל על עצמו להוציא הוצאות על הדרך, דאם קיבל על עצמו להוציא הוצאות על הדרך, הרי נדר להוציא הוצאות למצוה של התקרבות למקום השראת השכינה, אבל אם רק נדר להשתטח, אין הנדר על ההליכה, אלא רק על עצם ההשתטחות, וכל שהתשטח יצא ידי חובתו, אף אם הגעתו לשם היתה בשכר.

« המשך מעמ' 1:

מעלת התפילה בקברי צדיקים

והנה התחבטו פוסקי זמננו על מה סמכו העולם שנוסעים מא"י לחו"ל להתפלל על קברי צדיקים בזמן שיש הרבה קברי צדיקים בארץ ולכאורה עוברים (לדעת רוב הפוסקים) באיסור של יציאה מא"י וכתבו שאם יש למתפלל קשר מיוחד לצדיק שאליו הוא נוסע כיון שלומד ועוסק בתורתו יש להתיר לנסוע כיון שחשיב כעין צורך מצוה והשתדלות לקבלת תפילותיו (עיין תשוה"נ ח"ג-סא, אז דברו יד-מג, אהלך באמתך פ' מ"ט, משנת יוסף א - נז) ולפמשי"ת הדבר מבואר היטב בש"ס ופוסקים שדוקא בכה"ג יש מעלה בתפילה בקברי צדיקים.

והנה יש לציין שבדברי רבותינו הראשונים (מהר"ל, דרשות הר"ן) מצינו טעם אחר למעלת התפילה בקברי צדיקים והוא שמקום הצדיק הוא אדמת קודש ומשום קדושת המקום התפילות מתקבלות יותר ולפי זה באמת אין הבדל באיזה קבר של צדיק הולכים להתפלל, אולם לפי מה שהוכחנו שבגמ' מוזכרים רק קברי אבות או קברי צדיקים שעוסק בתורתם נראה שמי שיש לו אפשרות לבחור היכן להתפלל יש להעדיף להתפלל בקבר צדיק שקשור אליו או במערת המכפלה וקבר רחל שהם קברי אבות שלזה מצינו מקור מפורש בש"ס.

ואם כנים הדברים יש להעיר שמי שנצרך לישועה ראוי בראש ובראשונה ללכת להתפלל בקברות אבותיו (ודוקא שהיו אבותיו יראי אלוקים שזכותם כדאי להגן ערוה"ש ריז-עב) שלזה מצינו מקורות מפורשים בש"ס וכנ"ל ואפשר שהתפילה שם מתקבלת אפילו יותר מבקברי צדיקים (עיין ערוה"ש שם שכן מוכח מדבריו).

« המשך מעמ' 2:

תפילה על קברי צדיקים בחו"ל

אך עכ"פ **יחידים**, לכתחילה יש להם להמנע מאוד לצאת לחו"ל לקברות צדיקים, ואם יש הכרח והשתוקקות גדולה מאוד, עליהם לשאול שאלת רב. שכן אם יצא מא"י באיסור, ודאי לא יועיל בתפילתו הבאה בעבירה. ופשוט שאם הרב יורה להמנע מלצאת, ודאי כך יעשו ובזה יזכו לכל הברכות והישועות דכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל.

ויה"ר שזוכה בקרוב לראות בקיום דברי חז"ל בגמ' סוף כתובות (קיא.) שעתידין צדיקים שבחו"ל לקום לתחיית המתים, ונראה אותם עין בעין בעזה"ו וזוכה בזכות זה שיהיו תמיד מליצי יושר על כל כולל ישראל אכ"ר.

הערה

אי' בפסיקתא רבתי (זכור פיסקא יב), אדם אם היה עובר בין הקברות והיה יודע שצדיק קבור שם צריך להזכירו במעשיו, אמר שלמה זכר צדיק לברכה, ע"כ. וכי הרד"ל שם שמכאן נהגו בא"י לקרות על קברי צדיקים פסוקים ומאמרים מענייניו של אותו צדיק הקבור שם. [יעו' בתחינות הקדמונים שנתייחדו לכל מקום].
אכן עיקר הדין המבואר כאן, אינו שייך לתפילה, אלא הוא על כל העובר. ונראה דאפשר לקיימו בקריאת השבחים שעל המצבה, דבזה נזכר הצדיק לברכה. ולמדנו בזה גם ענין נוסף בכתיבת שבחים על מצבה, (שכידוע נחלקו בזה), דלפי"ז הוא לתועלת החיים שמקיימים בזה דין מדברי קבלה להזכיר צדיק לברכה.

הרב א. י. מאיר

לקביעת חברותא
9141217
24 שעות ביממה

דרושים חברותות

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמרא מסדר נזקין	קומפלקס שד"ח	8:10-8:25	050-4106583
לימוד קל		10-1	052-7697413
דף היומי			054-8457657
מחפש שיעור, עדיף דף היומי			052-7193229
הל' נדה - חזרה		4-7	052-7179242
גמ' חולין תערובות	קרית ספר		052-7162817
פתוח		5:30-7:30	052-7657077
פתוח	אזור מיר ברכפלד		054-8429916
ערויב/סוכה/אחרת	עדיף ברכפלד	9-12	053-3131047
טוש"ע ח"ס	נופי עלית		054-8419009
גמ' בקיאות או מ"ב שבת	בטלפון	בין 11-10	054-8479577
שיעור דף היומי בעינין	קרית ספר		052-7617912
שיעור דף היומי	נאות שמחה	7:15	9797357

לקביעת חברותא התקשר עכשיו: **9141217** והשאר הודעתך
מי שאינו מעוניין בפרסום מספר הטלפון יציין זאת ותחתיו יפורסם הטל' של הרכז
רכז חברותות - טל' **9743891** (בשעות הצהריים)

לאורכי תורה ושחרי תלכה

בס"ד הושלמה המלאכה שרבים ציפו לאורה
בהוצאת הספר החשוב

זכויות היוצרים

אוצר מקיף בדיני זכויות יוצרים

הכולל מדריך הלכתי בי"ב פרקים וש"ת
בעניני העתקת ספרים ותוכנות, מוזיקה ופוטנטים ועוד
יחד עם תשובות מגדולי האחרונים ופוסקי זמננו

ניתן להשיג בחנויות הספרים
ובבית המחבר - הרב אברהם לוי, רח' אבני נזר 20

גליון זה יוצא לאור בסיוע מוסדות "יד אליעזר" בראשות הגאון רבי מרדכי שמואלביץ שליט"א
במלאת יובל להסתלקותו של מרן הגאון הגדול
רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

- בלק - חמדת הממון
- פנחס - חלוקת הארץ
- מטו"מ - גבולות א"י
- דברים - ת"ב שנדחה

ד"ת [עד 700 מיילים] יתקבלו בצירוף שם מלא
בדוא"ל: gal2@okmail.co.il בכל שבוע עד יום שלישי בלילה.
ד"ת בכת"י מתקבלים עד יום א' (בצירוף הוצאות הקלדה 10 ₪ לעמ')
בתיבת עומקא דפרשה ע"י אוצה"ס רח' שדי חמד

להנצחות
ופרסום בגליון:
052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
gal2@okmail.co.il

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

